

Akçam Öğrenci Şiddet Algısı Ölçeği: Geçerlilik ve Güvenirlik Çalışması

Akçam Student Perception of Violence Scale: A Study on Validity and Reliability

Aysun AKÇAM¹, Yalçın KANBAY², Selma DURMUŞ SARIKAHYA³

ÖZ

Amaç: Türkiye’de ve dünyada şiddet olayları günden güne artan ve okullarda da yaygınlığı ile dikkat çeken bir problemdir. Bu çalışmada yükseköğretim öğrencilerinin akademisyenlerden algıladıkları şiddeti belirlemek amacıyla geçerli, güvenilir bir ölçüm aracı geliştirmek.

Yöntem: Akçam Öğrenci Şiddet Algısı Ölçeği’nin geliştirilmesi amacıyla 21 maddelik soru havuzu oluşturulmuş, uzman görüşleri doğrultusunda KGÖ.78 ve KGİ.93 olarak hesaplanmıştır. Çalışma 1101 kişilik bir örnekleme uygulanmıştır.

Bulgular: Geliştirilmiş olan “Akçam Öğrenci Şiddet Algısı Ölçeği” tek boyut ve 9 maddeden oluşmakta olup, şiddet algısına yönelik varyansın 58.2’sini açıklayabilmektedir. Ölçeğin Cronbach a güvenirlik katsayısı .90 olarak hesaplanmış olup, bu değer yüksek güvenirliği ifade etmektedir. Bu ölçekten alınabilecek en düşük puan 9, en yüksek 45 puandır.

Sonuç: Sonuç olarak, geliştirilen Şiddet Algısı Ölçeği, üniversite öğrencilerinin şiddet algısını değerlendirirken güvenilir bir araç sunmakta ve gelecekteki araştırmalar için önemli bir temel oluşturmaktadır. Bu ölçeğin kullanımının yaygınlaştırılması, üniversite ortamlarında şiddet algısının daha iyi anlaşılmasına ve buna yönelik etkili müdahalelerin geliştirilmesine katkı sağlayacaktır.

Anahtar Kelimeler: Öğrenci şiddet algısı, Geçerlik, Güvenirlik, Şiddet

GİRİŞ

Şiddet, toplumsal etkileşimin olduğu her yerde hızla yayılmaya devam eden ve sosyolojik, psikolojik, politik, felsefik ve psikiyatrik yönleri olan çok boyutlu bir kavramdır. Günümüzde

1-PhD Student, Necmettin Erbakan University, Faculty of Education, Department of Turkish Language Teaching, Konya, Turkey, E-posta: akcamaysun1@gmail.com ,
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9428-3942>

2-Associate Professor, Artvin Coruh University, Faculty of Health Sciences, Department of Psychiatric Nursing, Artvin, Turkey, E-posta: yalcinkanbay@gmail.com
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8025-9877>

3 PhD, , Artvin Çoruh University, Faculty of Health Sciences, Department of Public Health Nursing, Artvin, Turkey
E-posta : selma.sarikahya@artvin.edu.tr
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0318-3098>

Gönderim Tarihi:20.05.2024 - Kabul Tarihi: 12.04.2025

ABSTRACT

Aim: Violence is an increasingly prevalent problem in Türkiye and worldwide, with its widespread occurrence in schools drawing significant attention. The aim of this study is to develop a valid and reliable measurement tool to determine the violence perceived by higher education students from academicians.

Methods: In order to develop the Student Violence perception scale, 21-item question pool was compiled and, in line with expert opinions, the CVS was calculated to be .78 and the CVI to be .93. The study was applied to a sample of 1101 people.

Results: The “Akçam Student Perception of Violence Scale” consists of a single dimension with 9 items and explains 58.2% of the variance in perception of violence. The Cronbach’s a reliability coefficient of the scale was calculated as .90, indicating high reliability. Since there are no reverse-scored items, the minimum score that can be obtained from this scale is 9, while the maximum score is 45.

Conclusion: The large-scale application of the scale can reveal the prevalence, determinants, and potential consequences of the perception of violence in the university environment more clearly. Additionally, the data obtained will support the shaping of strategies and educational programs aimed at combating violence, laying the foundation for creating a safer and healthier environment in universities.

Keywords: Student perception of violence, Validity, Reliability, Violence

eğitim kurumları şiddet türlerinin hızla yayılım gösterdiği yerler arasındadır. Eğitimde şiddet bireyin zihinsel, sosyal ve fiziksel gelişimini durduran veya onu daha da geriye götüren, kişinin toplumsal yaşama katılımını olumsuz etkileyen olaylar bütünüdür (1,2). Son zamanlarda hem öğrencilerin kendi aralarında hem de öğrenciler ve öğretmenler arasında şiddet eylemlerinin görüldüğü bilinen bir gerçektir. Bu durum yükseköğretim kurumlarına da sıçrayarak, üniversite öğrencileri arasında giderek artan bir şekilde sosyal sorun hâline gelmiştir (3-5). Üniversitelerde giderek artış gösteren şiddet; eğitimdeki hiyerarşi sisteminin işleyişi, akademisyen-öğrenci arasındaki güç dengesizliği

ve akademik bağımlılık gibi nedenlerle yaşanmakta olup, öğrencilerin savunmasızlığının artmasına yol açmaktadır (6). Bu durum öğrencilerde kendini koruyamama, kaçamama, haklarını savunamama gibi davranışlarla sonuçlanabilmektedir (7).

Şiddet eylemlerinin meydana getirdiği olumsuz sonuçlar öğrencilerde fiziksel, duygusal ve psikolojik sağlıkları için önemli ve olumsuz yıkıcı sorunlara yol açabilmektedir (8,9). Yaşanılan şiddet olayı gencin ruh sağlığında, sosyal becerilerinde ve ilişkilerinde olumsuz sonuçlara yol açarak bilişsel ve duygusal zorlanmalara, davranış sorunlarına, alkol ve madde kullanımına neden olabilmekte, bireyin sosyal yaşamında ve okul ortamında günlük işlevlerini ve yaşam kalitesini bozabilmektedir (10-14). Şiddete maruz kalan öğrencilerde travma sonrası stres bozukluğu, sinirlilik, korku, üzüntü, duygusal iyilik hâlinin bozulması, motivasyon kaybı, dikkat ve konsantrasyon güçlüğü, kaygı ve güvensizlik duygusu gelişebilmekte, bu durum da öğrencinin okula devamsızlığının artmasına, öğretmenler, arkadaşlar ve diğer çalışanlar ile iletişimde zorluklara yaşamasına neden olmaktadır (15,16). Yapılan çalışmalar şiddete maruz kalmanın aynı zamanda öğrencinin okulda kendisini güvende hissetme duygusunun azalmasına ve bunun da düşük akademik başarıya yol açtığına işaret etmektedir (13,17,18).

Öğretim elemanlarının öğrencilere yönelik şiddeti üzerine dünyada ve ülkemizde sınırlı sayıda araştırma yapılmıştır (19-21). Brezilya’da 2018 yılında üniversite öğrencileri üzerinde yapılan bir çalışmada kız öğrencilerin %45,2’sinin genel şiddete maruz kaldığı, %78,9’unun duygusal şiddete, %4,6’sının fiziksel şiddete ve %8,3’ünün cinsel şiddete maruz kaldığı belirlenmiştir. Çalışmada şiddeti uygulayanların %18,4’ünün profesör olduğu belirlenmiştir (22). Aynı zamanda çalışmalar öğrenci ve öğretmen arasındaki dengesiz güç ilişkileri nedeniyle yaşanan şiddetin eksik rapor edilme eğiliminde olduğunu da ortaya koymaktadır (4).

Şiddetin türü ne olursa olsun hem fiziksel hem de ruhsal sağlık üzerinde olumsuz etkilerinin olması,

öğretim elemanı tarafından öğrenciye uygulanan şiddeti tanımlamayı, analiz etmeyi ve bu konuda stratejiler önermeyi gerekli kılmaktadır. Öğretim elemanı tarafından uygulanan şiddet vakasının dikkatli bir şekilde takip edilmesi, konu hakkında daha detaylı veri toplayabilmek için araştırma yöntemlerinin iyileştirilmesi ve de bu konuda daha duyarlı davranılarak gerekli girişimlerin yapılması gerekmektedir. Yükseköğretim kurumlarında yaşanan şiddetin oluşumunu ve durdurularak ortadan kaldırılmasının temelini oluşturan sistemleri anlamaya, farklı müdahale modellerini geliştirmek için de daha fazla araştırmanın yapılmasına ihtiyaç vardır. Şiddetin yaygınlık oranlarının taranması, mağdurların ve suçluların profilinin çıkarılması gibi girişimler öğrencilerin akademik faaliyetlerinin rutininin korunmasına yönelik stratejiler oluşturmak için gerekli bir adım olacaktır.

Tüm bunların yanı sıra şiddet eyleminin altında yatan nedenleri bilmek, şiddet olaylarını durdurmak için şiddetin toplum tarafından nasıl algılandığını belirlemek de önemlidir. Yapılan bir araştırma, öğretmenlerin ve öğrencilerin şiddet algılarını bilmenin, her geçen gün artan şiddet olaylarını durdurmak ve bu konuda eğitim tedbirleri almak için çok önemli olduğuna işaret etmektedir (23). Öğrencilerin yaşadığı şiddeti tanımlamak, oluşumunu anlamak bilgi ve bakış açısı elde etmek için müdahale yöntemlerini geliştirme ve buna yönelik araştırmaların yapılmasına ihtiyaç vardır (20,22).

Bu çalışma, üniversite öğrencilerinin öğretim elemanları tarafından algıladıkları şiddetin türü ve yaygınlığının belirlenmesi amacıyla planlanmıştır. Bu araştırma en az iki nedenden dolayı önemlidir. İlk olarak, araştırma, öğrencilerin bildirdikleri mağduriyetin boyutu, öğrencilerin mağduriyeti nasıl algıladıkları konusunda değerli bilgiler sağlayabilir. İkinci olarak, bu çalışma, yükseköğretim yöneticilerinin ve öğretim elemanlarının üniversite öğrencilerinin yaşadıkları şiddet boyutundaki mağduriyeti nasıl ele almaları gerektiğine, bu konuda etkili müdahale yöntemlerinin neler olabileceğine yönelik bilgi sahibi olmalarına ve konu ile ilgili olumlu sonuçlar almalarını sağlayan etkili

stratejileri geliştirmelerine yardımcı olabilir. Bu çalışmanın amacı, yükseköğretim öğrencilerinin akademisyenlerden algıladıkları şiddeti belirlemek amacı ile geçerli ve güvenilir bir ölçüm aracı geliştirmektir.

YÖNTEM

Üniversite öğrencileri için Şiddet Algısı Ölçeği geliştirmek ve psikometrik özelliklerini değerlendirmek amacıyla metodolojik bir çalışma gerçekleştirilmiştir. Akşam Öğrenci Şiddet Algısı Ölçeği'nin geliştirilmesi; soru havuzunun oluşturulması, uzman görüşlerinin alınması, kapsam geçerlilik oranlarının (KGO) ve kapsam geçerlilik indeksinin (KGİ) belirlenmesi, deneme formunun oluşturulması, geçerlik ve güvenilirlik aşamalarından oluşmuştur.

Soru havuzunun oluşturulması: Soru havuzunun oluşturulması için, şiddet ve öğrenciye şiddet anahtar kelimeleri doğrultusunda literatür taranarak çalışmanın amacı ile ilgili bulunan ifadeler soru havuzuna alınmıştır (1,19,23,24). Ayrıca öğrencilerle bireysel görüşmeler yapılarak öğrencilerin beyanları doğrultusunda toplamda 27 ifade, soru havuzuna eklenmiştir.

Uzman görüşü alınması: Oluşturulan taslak formdaki (27 maddelik) ifadeler ile ilgili 9 uzman akademisyenin görüşü alınmıştır. Uzmanlardan gelen geri bildirimler dikkate alınarak 6 maddenin konunun kavramsal çerçevesi ile ilgisinin olmadığı sonucuna ulaşılmış ve formdan çıkarılmasına karar verilmiştir. Uzman önerileri doğrultusunda bazı maddelerde iyileştirmeler yapılmıştır. Sonrasında taslak form 21 maddelik ifadeyi kapsayacak şekilde yeniden düzenlenmiştir.

KGO ve KGİ Hesaplaması: Oluşturulan taslak form, kapsam geçerliği amacı ile tekrar uzman görüşüne sunulmuştur. Hazırlanan form, alanında uzman 9 akademisyene gönderilmiş ve uzmanların ifadeleri değerlendirmeleri istenmiştir.

Tablo 1. Uzmanlara Ait Bilgiler (Artvin, 2023)

	Unvan			
Cinsiyet	Prof. Dr.	Doç. Dr.	Dr.	Toplam
Kadın	2	1	3	6
Erkek	0	2	1	3
Toplam	2	3	4	9

Kapsam geçerlilik oranlarının (KGO=CVR=Content Validity Ratio) ve Kapsam geçerlilik indeksinin (KGİ=CVI= Content Validity Index) hesaplanması amacıyla Lawshe tekniği kullanılmıştır. Lawshe tekniğinde en az 5 en fazla ise 40 uzman görüşüne ihtiyaç vardır. Uzman görüşleri doğrultusunda KGO, herhangi bir maddeye ilişkin “Gerekli” görüşünü belirten uzman sayısının, maddeye ilişkin görüş belirten toplam uzman sayısının yarısına oranından 1 çıkartılarak elde edilmiştir ($KGO = [NG / (N / 2)] - 1$). KGO değerleri negatif ya da 0 değer içeren maddelerin ilk etapta elenmesi hedeflenmiştir. KGO değerleri pozitif olan maddeler için istatistiksel ölçütler ile anlamlılıklar test edilmiştir (25). Veneziano ve Hooper (1997), hesaplama kolaylığı açısından $p < 0.05$ anlamlılık düzeyinde minimum değerleri (kapsam geçerlilik oranlarını) tabloya dönüştürmüşlerdir (26). Buna göre, uzman sayısına ilişkin minimum değerler aynı zamanda maddenin istatistiksel anlamlılığını vermektedir. KGO belirli maddelerin kabulünde veya reddinde kullanılırken, KGİ testin tamamı için hesaplanır. Bu durumda ölçekte yer almasına karar verilen maddelerin KGO değerlerinin ortalaması hesaplanarak KGİ değeri elde edilmiştir (27).

Tablo 2. Taslak Forma Ait KGO Ve KGİ Değerleri (Artvin, 2023)

Madde No	İFADE	Uygun	Düzeltilmeli	Çıkartılmalı	KGO
M.1	Demokratik/ adil olmayan eylemlere maruz kalıyorum.	9	0	0	1
M.2	Psikolojik baskı görüyorum.	8	1	0	.78
M.3	Özel hayatıma müdahale ediliyor.	9	0	0	1
M.4	Dinim ya da inançlarımla ilgili olumsuz imalara maruz kalıyorum.	9	0	0	1
M.5	Cinsel tacize uğruyorum.	9	0	0	1
M.6	Giyim kuşamımla ilgili rencide edici eleştiriler alıyorum.	9	0	0	1
M.7	Dilim, etnik kökenim ya da memleketimden dolayı ötekileştiriliyorum.	9	0	0	1
M.8	Rahatsız edici bakışlara maruz kalıyorum.	9	0	0	1
M.9	Sözlü şiddete maruz kalıyorum.	9	0	0	1
M.10	Kişiliğim rencide ediliyor.	8	1	0	.78
M.11	Fiziksel şiddete maruz kalıyorum.	8	0	1	.78
M.12	Kendimi kapana sıkıştırılmış gibi hissediyorum.	8	1	0	.78
M.13	Küçük düşürücü davranışlara maruz kalıyorum.	9	0	0	1
M.14	Cinsiyet ayrımcılığına maruz kalıyorum.	9	0	0	1
M.15	Değersiz olduğum hissini yaratan eylemlere maruz kalıyorum.	8	1	0	.78
M.16	Notla ya da dersten bırakılma ile tehdit ediliyorum.	9	0	0	1
M.17	Ekonomik olarak sömürülüyorum.	8	0	1	.78
M.18	Alaycı ya da küçümseyici imalara maruz kalıyorum.	9	0	0	1
M.19	Cinsel içerikli imalara maruz kalıyorum.	9	0	0	1
M.20	Görevim olmayan işleri yapmaya mecbur bırakılıyorum.	9	0	0	1
M.21	Siyasi/ dünya görüşümden dolayı ayrımcılığa maruz kalıyorum.	9	0	0	1
Uzman Sayısı: 9					
Kapsam Geçerlik Ölçütü (KGÖ): 0.78					
Kapsam Geçerlik İndeksi (KGİ): 0.93					

Uzman görüşleri doğrultusunda taslak formdaki her bir ifade için KGO hesaplanmış, sıfır ya da negatif değer alan maddenin olmadığı görülmüştür. Ayrıca bütün maddelerin literatürde 9 uzman için önerilen (28) KGÖ değeri olan .78 ve üstü değerleri aldığı görülmüştür. Bu bulgu, deneme formunda yer alan bütün ifadelerin kapsam geçerlilik indeksini hesaplamak için uygun olduğunu göstermektedir. Böylece deneme formunda yer alan 21 maddenin kapsam geçerlilik indeksinin hesaplanmasına karar verilmiştir. Gerekli hesaplama sonucunda 21 maddelik deneme formunun kapsam geçerlilik indeksinin 0.93 değerini aldığı görülmüştür. Bu çalışmadan elde edilen KGİ değerinin KGO değerinden büyük olmasıyla [KGİ (0,93)> KGÖ

(0,78)] deneme formunun kapsam geçerliliğinin istatistiksel olarak anlamlı düzeyde olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Pilot uygulama: Taslak form oluşturulduktan sonra, bu ifadelerin örneklem tarafından doğru anlaşılıp anlaşılmadığını belirlemek amacıyla pilot uygulama yapılmıştır. Literatürde pilot uygulama için 30-50 kişinin yeterli olabileceği belirtilmektedir (29). Bu çalışmada kapsam geçerliği yapılmış olan taslak form 42 kişilik bir örnekleme uygulanmış ve bütün ifadelerin doğru şekilde anlaşıldığı sonucuna ulaşılmıştır.

Deneme formunun oluşturulması: Taslak formdaki ifadeler 1 = “Hiçbir Zaman”, 2 = “Nadiren”, 3 = “Ara Sıra”, 4 = “Genellikle”, 5 =

“Her Zaman” tepkilerinin yer aldığı beşli likert tipte düzenlenmiştir.

Deneme formunun örnekleme uygulanması: Bu çalışmada, veri toplama formları ülkenin farklı bölgelerinde bulunan üniversite öğrencilerine online uygulamalar aracılığı ile ulaştırılmış ve veriler çevrim içi ortamda elde edilmiştir. Ölçek çalışmaları için gerekli örneklem sayısının tespiti önemli bir konudur. Ölçek geliştirme çalışmalarında alınacak örneklem büyüklüğü için literatürde çeşitli öneriler bulunmakla birlikte 500’ün çok iyi ve 1000’in mükemmel olduğu belirtilmektedir (30). KMO değeri ise 0.80’ler çok iyi ve 0.90’lar mükemmel olarak değerlendirilmektedir (31). Bu doğrultuda çalışmanın örneklemini 1150 öğrenci oluşturmuştur (AFA için 664 öğrenci ve DFA için 486 öğrenci). Bu sayı ölçek çalışmaları için literatürde belirtilen yeterli örneklem büyüklüğünü karşılamaktadır. Bu çalışmada, AFA için veri toplanan örneklemin %67.8’i kız öğrencilerden oluşmakta olup örneklemin yaş ortalaması 23.3 ± 1.7 ’dir. DFA için veri toplanan örneklemin %71.4’ü kız öğrencilerden oluşmakta olup yaş ortalaması 21.1 ± 1.9 olarak hesaplanmıştır.

Geçerlik ve Güvenirlik: Ölçeğin geçerliği; yapı geçerliği, benzeşim geçerliği ve iç geçerlik incelenerek elde edilmiştir. Yapı geçerliği için açımlayıcı faktör analizi (AFA) ve doğrulayıcı faktör analizi (DFA), benzeşim geçerliği için AVE (Average Variance Extracted- açıklanan ortalama varyans) ve CR (Composite reliability- kompozit güvenilirlik) hesaplanmış, iç geçerlik ise %27’lik alt-üst grup karşılaştırılması yolu ile belirlenmiştir.

Ölçeğin güvenirliliği için Cronbach α iç tutarlılık katsayısı hesaplanmış, buna ek olarak iki yarı test tutarlılığı hesaplanmıştır.

Araştırmanın Etik Boyutu

Çalışmanın yürütülebilmesi amacıyla Artvin Çoruh Üniversitesi Rektörlüğü Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulundan Etik Kurul İzni (Sayı: E-18457941-050.99-98060, Tarih: 18.07.2023) alındı. Bu çalışma Helsinki Deklarasyonu Prensipleri’ne uygun olarak yürütülmüştür.

BULGULAR

Bu bölümde ön istatistikler, ölçeğin geçerlilik ve güvenirliliğine ait bulgulara yer verilmiştir.

Ön istatistikler: Bu aşamada öncelikle verilerin faktör analizine uygunluğu araştırılmıştır. Verilerin faktör analizine uygunluğunu belirlemek için faktör analizi öncesinde madde güvenilirliğinin yapılması, Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) katsayısının hesaplanması ve Barlett küresellik testinin yapılması önerilmektedir (32,33).

Madde güvenilirliği, yani madde – toplam puan korelasyonu katsayılarının ortalaması: Tutum ölçeklerinde (indekslerde) beş ya da yedi dereceli ölçeğin, bilgi ve başarı testlerinde ise çift rakamlı değerlerden de oluşabilen ölçeğin/ testin toplam puanlarıyla her bir maddeye ait puanların korelasyonlarının alınmasıdır (34). Madde-toplam puan korelasyon katsayısı .30’un altındaysa maddede problem olduğu düşünülmeli (34), dolayısıyla madde ya değiştirilmeli ya da ölçekten çıkarılmalıdır.

Yapılan analiz sonucuna göre bazı maddelerin madde toplam korelasyon katsayısı .30’un altında (M5, M11, M14 ve M17) bulunmuş ve bu maddeler çalışmadan çıkarılmıştır. Deneme formunda yer alan maddelerin madde toplam korelasyon değerleri .391 ile .762 arasında değişmektedir.

Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) katsayısı ve Barlett küresellik testi: KMO katsayısı, veri matrisinin faktör analizi için uygun olup olmadığı ve veri yapısının faktör çıkarma için uygunluğu hakkında bilgi verir. KMO’nun .60’tan yüksek çıkması beklenir. Barlett testi, değişkenler arasında ilişki olup olmadığını kısmi korelasyonlar temelinde inceler. Hesaplanan ki-kare istatistiğinin anlamlı çıkması puanların normalliğinin bir kanıtı olarak görülebilir (32). Akçam Öğrenci Şiddet Algısı Ölçeği geliştirmek amacıyla değerlendirmeye alınan 17 madde için KMO değeri .934, Bartlett testi sonucu 2871,848 ($p < .0001$) olarak bulunmuştur. Bu değerler deneme formunun faktör analizine uygun olduğunu göstermektedir.

Tablo 3. Madde -Toplam Madde Test Korelasyonu Değerleri, (Artvin, 2023)

Madde No	Madde Korelasyonu		Madde No	Madde Korelasyonu		Madde No	Madde Korelasyonu
M1	.391		M8	.675		M15	.718
M2	.560		M9	.731		M16	.554
M3	.595		M10	.729		M17*	.236
M4	.670		M11*	.272		M18	.687
M5*	.236		M12	.677		M19	.662
M6	.675		M13	.762		M20	.660
M7	.592		M14*	.230		M21	.629

*Madde toplam korelasyon değeri .30'un altında olan ve çalışmadan çıkarılan maddeler

Geçerlilik

Geçerlilik, kullanılan ölçüm aracının ölçülmek istenen özelliğe uygun olması, verilerin ölçülmek istenen özelliğin niteliğini tam olarak yansıtması ve aynı zamanda verilerin amaca yönelik olarak yararlı olmasıdır (34).

Ölçeğin geçerliliği incelenirken, yapı geçerliği, benzeşim geçerliği ve iç geçerliği incelenmiştir. Yapı geçerliliğini belirlemek için AFA, DFA yapılmıştır. Benzeşim geçerliği için AVE ve CR değerleri incelenmiştir. İç geçerliği belirlemek için ise %27'lik alt grup- üst grup karşılaştırılması yapılmıştır.

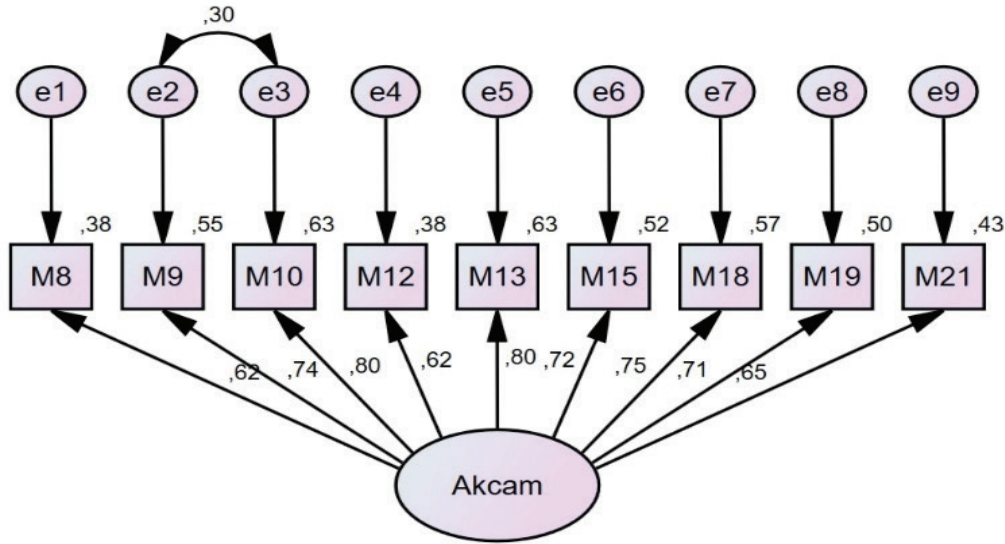
Yapı Geçerliliği: Yapı geçerliliği açımlayıcı faktör analizi ve doğrulayıcı faktör analizi ile incelenmiştir. Açımlayıcı faktör analizi, taslak olarak hazırlanan ve uygulanan bir ölçme aracında bulunan maddelerin (değişkenlerin) kaç başlık altında toplanacağını belirlemeye yarayan, değişkenler arasındaki ilişkilerden hareketle faktör bulmaya yönelik bir işlem olup, ölçeğin yapı geçerliliğini incelemede sıklıkla kullanılan bir yöntemdir (32,35). Bir ölçekte yer alacak faktör sayısını belirlerken, faktör analizinde her bir alt boyutun öz değerinin en az 1 ve üstü olması ve varyansın en az %5'ini açıklaması gerekir. Ayrıca ölçeğin açıkladığı varyansın, açıklayamadığı varyansın büyük olması görüşü temel ilke olarak kabul edilir (35). Ayrıca faktör analizine ait çizgi grafiğinin incelenmesi de ölçeğin kaç faktörden oluşacağına karar vermede araştırmacılara yardımcı olan yöntemlerden birisidir.

İncelemede öz değeri 1'den büyük olan 2 faktör olduğu görülmüştür. Komponent matrisi incelendiğinde iki faktörlü yapının çok fazla binişik madde içerdiği görülmüştür. Ayrıca oluşan faktörlerin birinin 3 maddeli olduğu belirlenmiştir. Üç maddeli faktör için Cronbach α değerinin istenen sınırların altında olması nedeni ile ölçeğin tek faktörlü bir yapıya dönüştürülmesinin daha işlevsel olacağına karar verilmiştir.

Faktör analizinde madde seçim işlemi için, maddelerin bulundukları alt faktörde faktör madde yük değerlerinin uygun ölçülerde olması gerekmektedir. Faktör analizi için kullanılan örneklem sayısı arttıkça anlamlı kabul edilebilecek yük değeri azalmaktadır. 120 kişilik bir örneklemede 0.5 üzeri yükler anlamlı kabul edilebilirken, örneklem sayısı 200'e yükseldiğinde bu rakam 0.4'e, 350 civarında ise 0.3'e kadar düşebilir (36). Bu çalışmada yapı geçerliği AFA ile sağlanmış (n=664 öğrenci) ve elde edilen yapı DFA ile doğrulanmıştır (n=486 öğrenci). Madde seçiminde hem AFA hem de DFA'da kullanılan örneklem sayısına bağlı olarak 0.3'lük faktör yükü yeterli olmasına karşın bu çalışmada daha sağlam bir yapı elde edebilmek, benzeşim ve ayrışım geçerliğini sağlayabilmek için faktör yükünün en az .50 olması tercih edilmiştir. Bunun yanında yüksek iki yük değeri arasındaki farkın ise literatür doğrultusunda (38,41) en az .10 olması tercih edilmiştir. İki yük değeri arasında en az .10 değere sahip maddeler binişik maddeler olarak değerlendirilmiş ve işleme alınmamıştır.

Tablo 4. Faktör Maddeleri Ve Madde Faktör Yük Değerleri, (Artvin, 2023)

Madde No	İfade	F a k t ö r Yükü
M13	Küçük düşürücü davranışlara maruz kalıyorum.	.853
M10	Kişiliğim rencide ediliyor.	.815
M9	Sözlü şiddete maruz kalıyorum.	.798
M18	Alaycı ya da küçümseyici imalara maruz kalıyorum.	.783
M15	Değersiz olduğum hissini yaratan eylemlere maruz kalıyorum.	.774
M8	Rahatsız edici bakışlara maruz kalıyorum.	.716
M19	Cinsel içerikli imalara maruz kalıyorum.	.716
M12	Kendimi kapana sıkıştırılmış gibi hissediyorum.	.715
M21	Siyasi/ dünya görüşümden dolayı ayrımcılığa maruz kalıyorum.	.679
	Açıklanan Varyans	58.2

CMIN=101,343;DF=26;CMIN/DF=3,898;p=.000;RMSEA=.077;CFI=.965;GFI=.957;AGFI=.926;NFI=.954

Şekil 1. Akçam Öğrenci Şiddet Algı Ölçeği'nin Tek Faktörlü Yapısına Ait DFA

Temel bileşenler analizi sonucu bazı ifadelerin (M1, M2, M3, M4, M6, M7, M16 ve M20) faktör yük değerlerinin .50'nin altında olması ya da başka faktörlere yüksek düzeyde yüklenmeleri nedeni ile bu maddeler ölçek dışında tutulmuştur. Bu işlem sonrası 9 maddelik bir yapı oluşmuştur. Elde edilen yapıda maddelerin faktör yükleri .679 ile .853 arasında değişmektedir. Elde edilmiş olan tek faktör ve 9 maddelik bu yapı öğrenci şiddet algısının %58.2'lik bir bölümünü açıklamaktadır.

AFA sonucu elde edilen tek faktörlü yapı DFA ile doğrulanmaya çalışılmıştır. Bu amaçla tek faktörlü bir model kurulmuş ve modele ait uyum iyiliği değerleri incelenmiştir. Modele ilişkin modifikasyonlar incelendiğinde M9- M10 maddeleri arasındaki kovaryansın yüksek olduğu görülmüş ve bu maddelere ilişkin hata terimleri birleştirilmiştir. Bu birleştirme sonucunda modele ait uyum iyiliği değerlerinde belirgin iyileşme görülmüştür.

Tablo 5. Akçam Öğrenci Şiddet Algı Ölçeği'nin uyum iyiliği değerleri (Artvin, 2023)

Uyum Ölçütü	İyi Uyum	Kabul Edilebilir Uyum	Bu çalışmada elde edilen değer	Karar
X ² /df	≤3	3 < x ² /df < 5	3.9	Kabul edilebilir uyum
RMSEA	≤ .05	≤ .08	.08	Kabul edilebilir uyum
CFI	> .95	> .90	.97	iyi uyum
NFI	> .95	> .90	.95	iyi uyum
GFI	≥ 90	≥ 85	.96	iyi uyum
AGFI	≥ 90	.89 < AGFI < .85	.93	iyi uyum
AGFI: Adjustment Goodness of Fit Index; CFI: Comparative Fit Index; GFI: Goodness of Fit Index; RMSEA: Root Mean Square Error of Approximation; NFI: Normed Fit Index				

Kaynak: 37-40

Ölçeğe ait uyum iyiliği değerleri incelendiğinde $\chi^2/df = 3.9$, AGFI = .93, CFI = .97, GFI = .96, RMSA = .08, NFI = .95 değerlerini aldığı görülmüştür. Uyum indeksleri gerekli sınırlar içinde olmakla birlikte karşılaştırmalı uyum indekslerinden biri olan RMSA'nın kabul edilebilir uyum için sınırda değer aldığı görülmüştür. Bu nedenle bir başka karşılaştırmalı uyum indeksi olan NFI incelenmiş ve NFI'nın iyi uyum gösterdiği anlaşılmıştır. Bu bulgular doğrultusunda uyum değerlerinin istendik düzeyde olduğu, dolayısıyla ölçeğin yapısının doğrulandığı sonucuna ulaşılmıştır.

İç geçerlilik: AFA ve DFA sonucu oluşturulan yapının iç geçerliliğe sahip olup olmadığı %27'lik alt-üst grup karşılaştırması ile yapılmıştır. Alt-üst grup karşılaştırması için ölçekten yüksek puan alan %27'lik üst grup ile ölçekten düşük puan alan %27'lik grup "bağımsız gruplarda t testi" ile karşılaştırılmıştır.

Tablo 6. %27'lik Alt-Üst Grup Karşılaştırmasına Ait Bulgular

Grup	n	Ortalama	SS	t	p
Alt Grup	179	30.24	7.103	-29.283	.000
Üst Grup	179	17.76	1.850		

***P<0.001**

Akçam Öğrenci Şiddet Algısı Ölçeği'ne ait iç geçerlilik bulguları %27'lik alt grup / üst grup karşılaştırılması ile sınanmış ve ölçekten en yüksek puan ortalamasına sahip üst grup ile en düşük puan ortalamasına sahip alt grup puan ortalamalarının birbirinden istatistiksel olarak

anamlı farklılık gösterdiği belirlenmiştir ($p < 0.001$). Elde edilen yapı ölçeğin, ölçekten düşük puan alan bireyler ile yüksek puan alan bireyleri birbirinden doğru bir şekilde ayırdığını, yani iç geçerliğe sahip olduğunu göstermektedir.

Benzeşim Geçerliği: Benzeşim geçerliği faktöre işaret eden maddelerin birbiriyle ilgili olduğunu ve tek bir kavramsal yapıyı ölçtüğünü göstermek için önemli bir kanıttır. Yapı içindeki korelasyon katsayıları mümkün olduğu kadar yüksek ve birbirine yakın değerde olmalıdır. İki faktörlü bir yapıda ise birinci faktöre ait maddeler ikinci faktörün maddeleriyle yüksek korelasyon katsayılarına sahip olmalı ve yapı içindeki korelasyonlardan daha düşük olmalıdır.

Benzeşme geçerliliğini hesaplamak için AVE (Average Variance Extracted-ortalama açıklanan varyans) değerlerinden yararlanılır. Fornell ve Larcker (1981) tarafından önerilen bu yaklaşımda AVE değerinin $\geq .50$ olması benzeşim geçerliğinin sağlandığı anlamına gelmektedir (41,42). Bu işlem elde edilen her bir faktör yapısı için hesaplanmaktadır (36,43).

Bileşik güvenirlik (yapı güvenirlik) olarak ifade edilen CR değeri ise DFA'dan elde edilen faktör yükleri ve hata varyansı değerlerine dayalı olarak hesaplanmaktadır. Faktör yüklerinin toplamının karesinin yine faktör yüklerinin toplamının karesinin hata terimleri ile toplamına olan oranı ile hesaplanır ($A^2 / (A^2 + B)$). Bileşik güvenirlik (CR) değerlerinin 0.70 ve üzeri olması beklenmektedir. Değerin 0.60 ile 0.70 arasında olması da kabul edilebilirdir (36).

Tablo 7. Ölçeğe İlişkin Benzeşim Geçerliği (Artvin, 2023)

	λ		λ^2	$1-\lambda^2$	AVE	CR
M8	0,616		0,379456	0,620544	.51	.90
M9	0,741		0,549081	0,450919		
M10	0,796		0,633616	0,366384		
M12	0,619		0,383161	0,616839		
M13	0,795		0,632025	0,367975		
M15	0,722		0,521284	0,478716		
M18	0,753		0,567009	0,432991		
M19	0,707		0,499849	0,500151		
M21	0,655		0,429025	0,570975		

AFA ile oluşturulmuş ve DFA ile doğrulanmış olan tek faktörlü yapıya ait benzeşim güvenirliği için AVE ve CR değerleri incelenmiştir. Elde edilen yapı tek faktörlü olduğundan ayrışım güvenirliğine gerek duyulmamıştır. Yapılan hesaplama sonucu AVE değeri .51 olarak hesaplanmıştır. Elde edilen bu değer benzeşim güvenirliği için önerilen $\geq .50$ değeri beklentisini karşılamaktadır. Bunun yanında tek faktörlü yapı için hesaplanan CR değeri .90'dır. AVE değerinin $\geq .50$ ve CR değerinin .70 üzerinde değer alması ayrıca AVE < CR eşitliğinin sağlanmış olması elde edilmiş olan yapının benzeşim güvenirliğini sağladığı konusunda önemli bir veri olarak değerlendirilmiştir.

Güvenilirlik

Likert tipi ölçeklerde öncelikle iç tutarlılığın sağlanması gerekir. İç tutarlılık, ölçeği oluşturan maddelerin birbiriyle ne derecede uyumlu oldukları ile ilgilidir. Bunun için en yaygın kullanılan yöntemlerden birisi Cronbach α güvenirlik katsayısının hesaplanmasıdır. Likert tipi bir ölçekte yeterli sayılabilecek güvenirlik katsayısının .70'in üstünde olması istenmekle birlikte olabildiğince 1'e yakın olmalıdır (44,45).

Bu çalışmada ölçeğin geneli için Cronbach α değeri .90 olarak belirlenmiştir. Belirlenen bu değer ölçekteki maddelerin güvenirliklerinin yüksek ve aynı kavramı ölçmeye yönelik olduklarını göstermektedir.

Ölçeğin güvenirliği için Cronbach α güvenirlik katsayısına ek olarak ölçeğin iki yarı test tutarlılığı hesaplanmıştır. İki yarı test tutarlılığında ölçeğin iki yarısı arasında yüksek düzeyde korelasyonun olması beklenmektedir. İki yarı test tutarlılığı için elde edilen 9 maddelik yapı, madde sayısı açısından iki eşit parçaya ayrılmış ve bu iki parçanın birbiri ile ilişkisi incelenmiştir. Elde edilen sonuçlara göre madde sayısı olarak iki eşit parçaya bölünmüş olan ölçeğin iki yarısı arasındaki ilişki anlamlı bulunmuştur ($r=.84$; $p<.001$). Bu bulguya göre ölçek iki yarı test tutarlılığı göstermektedir.

Tablo 8. Ölçeğe Ait İki Yarı Test Tutarlılığı ve Cronbach α (Artvin, 2023)

Yarı	n	x	SS	r	r2	p	Cronbach α
Birinci Yarı	664	6.3	3.1	.839	.70	.000	.90
İkinci Yarı		6.5	3.1				

TARTIŞMA

Bu çalışma, üniversite öğrencileri için Şiddet Algısı Ölçeği'nin geliştirilmesi ve psikometrik özelliklerinin değerlendirilmesi amacıyla gerçekleştirilmiştir. Elde edilen bulgular, şiddet algısının genç bireyler üzerinde önemli bir etkiye sahip olduğunu ve bu algının, öğrencilerin akademik ve sosyal yaşamlarını etkileyebileceğini göstermektedir.

Ölçeğin geçerliği için başvurulacak yöntemlerden birisi kapsam geçerliğinin sağlanmasıdır. Lawshe tekniğine dayalı olarak gerçekleştirilen kapsam geçerliği sonuçlarına göre maddelerin KGO değerlerinin .78 ile 1 aralığında değiştiği gözlenmiştir. Bu bulgu 9 uzman için hesaplanan KGO değerinin yeterli olduğunu göstermiştir (26,28). Bunun yanında ölçeğin tamamı için elde edilen KGİ değeri ise .93 olarak belirlenmiştir. Elde edilen bu değerler, literatür ışığında, ölçeğin kapsam geçerliğinin yeterli düzeyde olduğunu göstermiştir (25,27,28).

Ölçeğin yapı geçerliliği açıklayıcı faktör analizi ve doğrulayıcı faktör analizi ile incelenmiştir. Faktör analizinde 0.3'lük faktör yükü yeterli olmasına (36) karşın bu çalışmada daha sağlam bir yapı elde edebilmek, benzeşim ve ayrışım geçerliğini sağlayabilmek için faktör yükünün en az .50 olması tercih edilmiştir. Bunun sonucunda tek faktörlü bir yapı elde edilmiş olup bu yapının açıkladığı varyans oranı %58.2'dir ve bu oran tek faktörlü bir ölçüm aracı için ideal bir değerdir. Çünkü ölçeğin açıkladığı varyansın, açıklayamadığı varyanstan büyük olması görüşü temel ilke olarak kabul edilmektedir (35).

Ölçeğin yapısının doğrulaması DFA aracılığı ile gerçekleştirilmiş ve uyum iyiliği değerleri incelendiğinde elde edilen değerlerin kabul edilebilir düzeyde olduğu görülmüştür (43-46). Yapı geçerliği için elde edilen bulgular bütün olarak ele alındığında ölçeğin yapısının geçerlendiği ve doğrulandığı sonucuna ulaşılmıştır.

Ölçüm araçlarında geçerliğin yanı sıra güvenirliliğin de sağlanması gerekmektedir. Bu amaçla çalışmada Cronbach α güvenirlilik katsayısı hesaplanmış ve .90 değeri elde edilmiştir. Bu

değer ölçeğin güvenirlilik sınırları içinde olduğunu göstermektedir (44,45). Ölçeğe ilişkin geçerlik ve güvenirlilik bulguları birlikte değerlendirildiğinde öğrenci şiddet algı ölçeğinin geçerli ve güvenilir ölçüm yaptığı sonucuna ulaşılmıştır.

Akçam Öğrenci Şiddet Algısı Ölçeği Yönergesi:

Bu çalışmada, yükseköğretim ön lisans ve lisans öğrencilerinin son bir yıl içinde akademisyenlerden algıladıkları şiddeti ölçmek amacıyla "Akçam Öğrenci Şiddet Algısı Ölçeği"nin geliştirilmesi amaçlanmıştır. Yapılan analizler Akçam Öğrenci Şiddet Algısı Ölçeği'nin; kapsam, içerik ve yapı açısından kabul edilebilir düzeyde olduğunu göstermektedir.

Geliştirilmiş olan "Akçam Öğrenci Şiddet Algısı Ölçeği" tek boyut ve 9 maddeden oluşmakta olup, şiddet algısına yönelik varyansın 58.2'sini açıklayabilmektedir. Ölçeğin Cronbach α güvenirlilik katsayısı .90 olarak hesaplanmış olup, bu değer yüksek güvenirliliği ifade etmektedir. Ölçek 5'li likert tipte olup, kodlaması 1= "Hiçbir Zaman", 2= "Nadiren", 3= "Ara Sıra", 4= "Genellikle", 5= "Her Zaman" şeklindedir. Ters puanlanan maddenin olmadığı bu ölçekten alınabilecek en düşük puan 9 iken, en yüksek 45 puandır. Puanın artışı öğrencinin şiddet algısının yüksek olduğunu göstermektedir.

Ölçeğin geçerlilik ve güvenirliliği 18 yaş üstü ön lisans ve lisans öğrencileri ile yapılmış olup, diğer gruplar için uygun değildir. Ölçek son bir yıl içindeki şiddet algısını ölçmeyi hedeflediğinden, ölçeği kullanacak araştırmacıların ölçeğin bu özelliğini göz ardı etmemeleri önerilir.

Ek Bilgi

Yazarlar, makaleye eşit oranda katkı sunmuş ve makalede raporlanan çalışmanın yapılması ve raporlanmasında herhangi bir çıkar çatışması beyan etmemişlerdir.

Kaynaklar

1. Aras Ş, Özcan S, Timbil S, Şemin S, Kasapçı O (2016). Exposure of students to emotional and physical violence in the school environment. *Noro Psikiyatri Arsivi*.2016; 53(4): 303–310. <https://doi.org/10.5152/npa.2016.11323>

2. Bandeira LM. Trotes, assédios e violência sexual nos campi universitários no Brasil. *Revista Gênero*.2017; 17(2). <https://doi.org/10.22409/rg.v17i2.942>
3. Koposov R, Isaksson J, Vermeiren R., Schwab-Stone M, Stickley A, & Ruchkin V. Community violence exposure and school functioning in youth: cross-country and gender perspectives. *Frontiers in public health*. 2021; 9:692402. <https://doi.org/10.3389/fpubh.2021.692402>
4. Pikarinen U, Saisto T, Schei B, Swahnberg K, Halmesmäki E. Experiences of physical and sexual abuse and their implications for current health. *Obstetrics & Gynecology*. 2007;109(5):1116-1122.
5. Taşar HH. Violence in education and reduce violence. *Erciyes İletişim Dergisi*. 2019;6(2): 899–912. . <https://doi.org/10.17680/erciyesiletisim.557870>
6. Smit D, Du Plessis V. Sexual harassment in the education sector. *Potchefstroom Electronic Law Journal/ Potchefstroomse Elektroniese Regsblad*. 2011; 14(6):173-217. <https://doi.org/10.4314/pelj.v14i6.6>
7. Gamble Blakey A, Smith-Han K, Anderson L, Collins E, Berryman E, Wilkinson TJ. Interventions addressing student bullying in the clinical workplace: a narrative review. *BMC Medical Education*.2019; 19: 1-13. <https://doi.org/10.1186/s12909-019-1578-y>
8. Beserra MA, Carlos DM, Leitão MNDC, Ferriani MDGC. Prevalence of school violence and use of alcohol and other drugs in adolescents. *Revista Latino-Americana de Enfermagem*. 2019; 27. <https://doi.org/10.1590/1518-8345.2124.3110>
9. McFARLANE, AC. The long-term costs of traumatic stress: intertwined physical and psychological consequences. *World Psychiatry*. 2010;9(1):3. <https://doi.org/10.1002%2Fj.2051-5545.2010.tb00254.x>
10. Albuquerque PP, Williams LCA. Homofobia na escola: relatos de universitários sobre as piores experiências. *Temas Em Psicologia*.2015;23(3):663–676. <https://doi.org/10.9788/tp2015.3.11>
11. Cuartas J, Leventhal T. Exposure to community violence and Children's mental Health: A quasi-experimental examination. *Social Science & Medicine*. 2020; 246: 112740. <https://doi.org/10.1016/j.socscimed.2019.112740>
12. Cooley-Strickland M, Quille TJ, Griffin RS, Stuart EA, Bradshaw CP, Furr-Holden D. Community violence and youth: Affect, behavior, substance use, and academics. *Clinical Child And Family Psychology Review*. 2009; 12, 127-156. DOI 10.1007/s10567-009-0051-6
13. Perkins S, Graham-Bermann S. Violence exposure and the development of school-related functioning: Mental health, neurocognition, and learning. *Aggression And Violent Behavior*. 2012; 17(1): 89-98. <https://doi.org/10.1016/j.avb.2011.10.001>
14. Vermeiren R, Schwab-Stone M, Deboutte D, Leckman PE, Ruchkin V. Violence exposure and substance use in adolescents: Findings from three countries. *Pediatrics*. 2003;111(3):535-540. <https://doi.org/10.1542/peds.111.3.535>
15. Perfect MM, Turley MR, Carlson JS, Yohanna J, Saint Gilles MP. School-related outcomes of traumatic event exposure and traumatic stress symptoms in students: A systematic review of research from 1990 to 2015. *School Mental Health*.2016;8: 7-43. <https://doi.org/10.1007/s12310-016-9175-2>
16. Scardoelli MGC, Lacerda Ferracini C, da Silva Pimentel RR, Donini Silva JD, Shizue Nishida F. Nursing academics'experience in face of moral harassment. *Journal of Nursing UFPE/Revista de Enfermagem UFPE*. 2017;11(2).
17. Mathews T, Dempsey M, Overstreet S. Effects of exposure to community violence on school functioning: The mediating role of posttraumatic stress symptoms. *Behaviour Research And Therapy*. 2009; 47(7): 586-591. <https://doi.org/10.1016/j.brat.2009.04.001>
18. Patton DU, Woolley ME, Hong JS. Exposure to violence, student fear, and low academic achievement: African American males in the critical transition to high school. *Children and Youth Services Review*. 2012; 34(2):388-395. <https://doi.org/10.1016/j.chilcyouth.2011.11.009>
19. Jiménez TI, Moreno-Ruiz D, Estévez E, Callejas-Jerónimo JE, López-Crespo G, & Valdivia-Salas S. Academic competence, teacher–student relationship, and violence and victimisation in adolescents: The classroom climate as a mediator. *International Journal Of Environmental Research And Public Health*. 2021; 18(3):1163. <https://doi.org/10.3390/ijerph18031163>
20. Yiğitalp G, Ertem M, Özkaynak V. Experiences And Thoughts of University Students About Psychological Violence TSK Korumucu Hekimlik Bülteni. 2007; 6(2):131-136.
21. Maffissoni AL, Sanes MDS, Bresolin P, Martini JG, Schneider DG, Lino MM. Violência autorreferida por estudantes de enfermagem no contexto da graduação. *Revista Brasileira de Enfermagem*. 2021; 74. <https://doi.org/10.1590/0034-7167-2020-1179>
22. Magrin JV, Franco A, Makeeva I, Paranhos LR, Rigo L. Emotional, physical and sexual violence against female students undergoing medical, dental and psychology courses

in South Brazil. *European Journal Of Dental Education*. 2019; 23(4):455-460. <https://doi.org/10.1111/eje.12452>

23. Şener G, Özcan MB The violence perception of teachers and students at primary schools. *Sakarya University Journal of Education*. 2013; 3(1): 7–20.

24. Uçtu, AK, Karahan N. Sağlık yüksekokulu öğrencilerinin cinsiyet rolleri, toplumsal cinsiyet algısı ve şiddet eğilimleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*. 2016; 5(8): 2882-2905.

25. Yurdugül H. The use of content validity indices for content validity in scale development studies. *XIV National Educational Sciences Congress*: 2005; 28-30.

26. Veneziano L, Hooper J. A method for quantifying content validity of health-related questionnaires. *American Journal of Health Behavior*. 1997; 21(1):67-70.

27. Lawshe CH. A Quantitative Approach to Content Validity. *Personnel Psychology*. 1975; 28, 563–575.

28. Colin, A., & Andrew, J. S. Critical values for Lawshe's content validity ratio: revisiting the original methods of calculation. *Measurement and Evaluation in Counseling and Development*. 2014; 47 (1): 79–86. <https://doi.org/10.1177/0748175613513808>

29. Şeker H, Gençdoğan B. *Measurement Tool Development in Psychology and Education (1. b.)*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım; 2006.

30. Çokluk Ö, Şekercioğlu G, Büyüköztürk Ş. *Sosyal Bilimler İçin Çok Değişkenli İstatistik SPSS ve LISREL Uygulamaları (3. b.)*. Ankara: Pegem Akademi; 2014.

31. Tavşancıl E. *Measuring attitudes and data analysis with SPSS.(4. b.)* Ankara: Nobel Yayın Dağıtım; 2010.

32. Büyüköztürk S. *Data analysis handbook for social sciences*. Ankara: Pegem Akademi; 2010.

33. Erkuş A. *Measurement and scale development in psychology—I: Basic concepts and operations (2nd ed.)*. Pegem Academy; 2014.

34. Şencan H. *Reliability and validity in social and behavioral measurements*. Seçkin Publishing Industry and Trade Inc; 2005.

35. Sönmez V, Alacapınar G. *Preparing measurement tool in social sciences*. Ankara: Memoir Publishing; 2016.

36. Hair JFJ, Black WC, Babin BJ, Anderson RE. *Multivariate Data Analysis Seventh Edition* Prentice Hall; 2010.

37. Sümer N. *Structural equation modeling: basic concepts and applications*. *Türk Psikoloji Yazıları*. 2000;3(6):49-74.

38. Meydan H, Şeşen H. *Structural Equation Modeling AMOS Applications*. Ankara: Detay Publishing; 2011.

39. Gürbüz S, Şahin F. *Research Methods in Social Sciences Philosophy Method Analysis*. Ankara: Seçkin Publishing; 2015.

40. Ünivār H. *A Scale Development Study and the Mediating Role of Work-Life Balance in the Effect of Five Factor Personality Traits on Happiness at Work. (Unpublished Doctor's Thesis)*, 2021 Tokat Gaziosmanpaşa University Institute of Social Sciences.

41. Fornell C, Larcker DF. Evaluating structural equation models with unobservable variables and measurement error. *Journal of Marketing Research*. 1981; 18(1): 39-50. <https://doi.org/10.1177/002224378101800104>

42. Bagozzi, R.P., Yi, Y. (1988) On the evaluation of structural equation models. *Journal of the Academy of Marketing Science*, 16, 74–94. <https://doi.org/10.1007/BF02723327>

43. Yaşlıoğlu MM. *Factor Analysis and Validity in Social Sciences: Application of Exploratory and Confirmatory Factor Analyses*. İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi. 2017; 74-85.

44. Tezbaşaran AA. *Likert type scale preparation guide (3rd ed.)*. Mersin E-Book; 2008

45. DeVellis RF. *Scale development: Theory and applications*. Nobel Academic Publishing; 2014.